

ÉLŐ ERDÉLY EGYESÜLET

GÖRCSONY

HONISMERETI ESSZÉ

IEPURE RUDOLF

SZILÁGYCSEH

**Liceul Tehnologic „Gheorghe Pop de Basesti”
Cehu Silvaniei**

Amikor megláttam a pályázat témakörét, elhatároztam, hogy a kastélyokról fogok írni. Ezt a témakört azért választottam, hogy nagymamámnak örömet szerezsek, ezért ő volt az élő forrásom. Nagymamám nagyon sokat mesélt egy gyönyörű kastélyról, és mindig elszomorodott, hogy az ő csodálatos kastélyát, senki nem emlegeti, senki nem ír róla és nem is tudják, hogy létezett. Hogy hol volt ez a kastély? Zilahtól tíz kilométerre, egy Görcsöny nevű vegyes lakosú faluban. Csak volt, már sajnos nem létezik, csak egy téglahalmaz jelzi, hogy itt valaha valami épület magaslott. Ezt Wesselényi-kastély néven ismerte annak idején az egész környék, hogy legálisan kinek a birtokába tartozott, az nem tudható, mert a Görcsöny monográfiában látszik, hogy sok gazdája volt, és hogy sokszor cserélt tulajdonost. A lényeg az, hogy nagymamám idejében Wesselényi-kastély néven ismerték. Ez a kastély a falu felső részén terült el, nagymamám idejében a környezetében nem voltak házak építve.

A kastély egy enyhe lejtésű dombon volt megépítve, amelyet lépcsőzetesen leegyenésítettek. Legalsó részén a konyhakert működött, utána következett egy hatalmas-nagy park, közepén a kastéllyal. A park után egy gyönyörű nagy gyümölcsös az alma-, szilva-, cseresznye-, dió összes fajtájával szakszerűen beültetve, majd egy meredek szőlősdomb. A szőlősdomb tetején újra gyümölcsös következett, amely után a temető, ahova akkor temették a halottakat, mikor a református templom sírkertjében már nem volt hely. A gyümölcsös, a ma is létező, erdővel folytatódott. A szőlősdomb falu felőli részén a homokoldalba hatalmas pincét vájtak, ahol a borokat tárolták. Nagyanyám idejében ez is beomlott, sőt egyszer halálos áldozatot is követelt, amikor a tizenhat éves Anikót, aki az óvodát takarította, homok ásás alkalmával maga alá temetett. Gyászolta az egész falu. A konyhakert és a park között volt a kutyaház, amely 3-4 szobából állt. Itt nevelték és gondozták a vadászathoz szükséges kutyákat. Ez a ház sokáig fennállt, Kati néni kapta meg, mert a háborúban elvesztette a férjét és ott maradt két gyerekkel. Később a fia új házat épített és a kutyaházat kovácsműhelynek használta, mivel kovács volt. A kastélyhoz közel jégverem is volt építve. Ide hordták télen a nagy tóból a jeget, amely a falu közepén helyezkedett el és Sziknek hívták. Már nagymamám idejében a falát és a tetejét széthordták, csak egy rettenetes nagy gödör tátongott, bodza, kökény és mindenféle gazzal benőve. A Sziket meg a falu kenderáztatásra kezdte használni. Itt legeltek nyáron a libák és fürödtek a nagy melegben a bivalyok. A kastélyhoz közel állt a téglából épített istálló, ahol a vadászathoz szükséges lovakat gondozták és nevelték. Innen nem messze volt a cselédház, amely kb. tíz család számára biztosított lakhelyet. Egy hosszú épület, családonként csak egy szoba és egy konyha jutott. Ez is állt egy darabig, majd a beköltöztetett cigányok tönkre tették és később lebontották. Mindenütt csak gödör és törmelék maradt. A kastélyhoz tartozott egy nagy tó is, amely alkalmas volt akár csónakázásra is. Vize a Szilágy patak vizének képezte egy részét.

Mamám idejében a cigányok itt vetették a vályogot. A kastélytól az országútig kövezett út vezetett. Két oldalán vadgesztenyék és diófák váltották egymást. A park hatalmas-nagy helyet ölelt magába. Nagy fémmedencék voltak földbe ásva, tele aranyhalakkal. Ezt az oroszok elvitték a háború ideje alatt fegyverkészítés céljából. Itt is csak a gödrök maradtak meg. A park, az nagyon gyönyörű volt. Itt a parkban, a létező fáknek minden fajtája előfordult. Volt itt négy féle fenyő, tölgy, hárs, platán, olajfa, akác, gesztenye, de a legérdekesebbnek a tulipánfa tűnt. Ez egy nagyméretű világos kérgű, hatalmas terjedelemmel szerteágazó fa. Levele a szőlőjéhez hasonlított és zöldes-sárgás színű virág termést hozott minden tavasszal. Ezen fészkelte a falu egyik gólyája. A hatalmas fenyőfákon csókák fészkeltek, majd amikor jött a tavasz vagy nyáron a rosszidő, mint valami nagy fekete felhők keringtek a kastély és a falu felett. Reggel a Nap mindig a hatalmas fenyők mögül bújott elő és fokozatosan bearanyozta a kastély tetejét és falát. Tavasszal a park pázsitja kékllett az ibolyától és vadjácinttól, később sárgállott a pitypangtól, majd egész nyáron fehér és piros százszorszép ékesítette a zöld gyepet. A sétányok mellé puszpáng, orgona, borostyán, akác és labdarózsa volt ültetve. A kastély egy egyenes szárú Z alakban épült, egyszintes, de magas épület volt, csak a közép részen volt két helyen emelet, amely bástya alakot kölcsönzött az épületnek. Több mint 30-40 szobából állt. A szobák aránylag nagyméretűek, magasak voltak és egymásba nyíltak. A falak belül nem voltak díszítő elemekkel felruházva, csak a plafon, ahonnan a csillárok csüngtek alá. Kívülről úgy a fal, mint a tető, nem volt monoton. Nagymamám, aki látta az orosz cár nyári palotáját azt mondja, hogy úgy a tető, mint a falak, ajtók, ablakok ahhoz hasonlítottak, annak a kornak megfelelően voltak építve. A kastély egy adott méretű cseréppel volt befedve, díszes csatorna vezette el az esővizet, tetején az egyéb díszek mellett forgókakas is volt, amely fáradhatatlan lendülettel forgott, amikor fúj a szél. A kastély két mesés szép terasszal rendelkezett, mindkettő átjárhatósággal bírt a bálteremhez. A bálterem, amely később kultúrotthonként tett szolgálatot, kb. 20 méter hosszú volt. A kis teraszt, amely félig be volt fedve, négy gyönyörű bronz oszlop díszítette. Az oszlopok belül teljesen üresen tátongtak, kékeszöld színekben pompáztak és díszként számos levelek közt tekergőző kígyó motívuma szolgált. Ha fával ütögették, különös és sokáig tartó zenei hangot adott ki. A nagyterasz az nyitott volt, alatta lehetett a kastély pincéjébe bejárni. Két oldalt 10-12 lépcső vitt fel a bálterem ajtójához, ahol megállás nélkül hangzott a mulatságba érkező uraságok neve és származása. A lépcső két oldalán gyönyörű futó fehér rózsza volt ültetve, nagymamám néha még szedett is belőlük. A teraszra nyíló bálterem ajtója óriási, kétféle nyíló tölgyfa ajtó díszes kilinccsel. Felette a magas homlokzaton a kastélyban lakó uraság címere és a kastély építésének a dátuma volt látható. Mire nagyanyám meg akarta fejteni a címer latinul irt tartalmát, már leverték a helyéről. A bálterem ablakai hatalmasak voltak, díszes faburkolattal bevonva ékeskedtek, kívül pedig hatalmas spaletta ajtókkal rendelkeztek. Olyanok voltak, mint valami

ritka és gyönyörű bútor. A kastély érdekessége a kerek szoba volt, amely a Z alakban közrefogott udvart kötötte össze a bálteremmel. Ennek is az ajtói hatalmasak voltak. A kerek szoba, amely nem más, mint a pipázó, kb. 3 méter magasságban díszes faburkolatot kapott. Feljebb a fal fehérre volt meszelve, plafonján pedig egy kolosszális méretű csillár kapott helyet, amely büszkén ragyogott a különböző díszek meleg csillogásában. A kerek szoba számára egy kisebb méretű kerek ablakoska biztosította a szoba természetes fényvel való megvilágítását. A kerek szoba két kapott helyet két éléskamra, ahol a házigazda és a vendégek számára a mennyei lakomákhoz szükséges alapanyagokat tárolták. Ebből a kerek szobából két oldalt csigalépcső vezetett fel a padlásra és le a pincébe is. A szobákat összekötő folyosók mind más színnel és különböző mértani alakzatú járólappal bírtak. Több helyen volt angol WC és fürdőszoba. A víz a gyümölcsös utáni erdőből esssel jött a római korból ismert cserépes lefolyókon. Az erdőben levő forrás érdekes cseréppel volt befedve. A lovak itatásához kézi hajtású pompát működtettek, amely egy közeli kútba volt behelyezve. Minden szoba padlója parkettezve volt. A cári palotában az idegenvezető felhívta a kirándulók figyelmét, hogy nézzék meg minden szoba parkettája más színű, mivel másfajta fából van készítve. Így volt ez ebben a kastélyban is. A szobák fűtését csempekályhák biztosították. Minden szoba eltérő színű kályhákkal rendelkezett, amelyeknek ajtóin különböző minták ékeskedtek. Az egyik szoba díszes bordó színű csempéből épített kandalló volt. Két oldalán két angyal, a felső párkányzat szélén alma, szőlő és szilva gyümölcsmotívum díszelgett. Az emeleti részhez felvezető lépcsőkorlát kovácsoltvasból készült, az is virág és levél motívumokat tartalmazott. A kastélyhoz tartozott egy kicsi katolikus templom is, amely körülbelül 100 ember befogadására volt alkalmas. A kápolna sem szűkölködött díszítés szempontjából, mivel az ablaküvegek kézzel rajzolt színes mintákkal bájologtak és ezáltal meleg színekkel társult a rajtuk bejövő fény. A kápolna emellett rendelkezett haranggal ellátott toronnyal, oltárral és egy Jézus szoborral. Ezt a hatvanas évek elején megvásárolta valamelyik egyház és lebontotta. A Z alakban közrezárt udvar közepén volt egy szökőkút, amely egy kör alakú medencébe öntötte a vizét. Vizét az erdei forrásból kapta és még nagymamám idejében is működött, de valami rossz gyerekek köveket kalapáltak a vezetékbe, így ezt is tönkretették. Az enyhe lejtésű parkban lépcsők és járdák vezettek a sétányokra. A támfalakat kúszó törpefenyők borították. Hogy honnan tudja nagymamám mindezt ilyen alaposan? Dédi tata, az ő édesapja, iskolaszolga volt, mivel a kastélyban egy ideig működött V-VIII osztályos iskola és óvoda, három évig volt konyhával ellátott bentlakás az itt tanuló szomszéd falvak gyerekei számára. Itt laktak a pártaktivisták is a kollektivizálás idején. Dédi tata minden reggel 7:30-kor kellett harangozzon, hogy a gyerekek tudják, hogy el kell indulni az iskolába. Ehhez a harangszóhoz igazodtak a csordások és a kondások is az állatok kihajtásával. Volt egy nagyszerű igazgató, Topai Sándor, akinek szívügye volt a kastély

megmentése. Kérvényeket nyújtott be minden lehetséges fórumhoz, hogy megmentse a kastélyt. A végén rásütötték, hogy románellenes, és büntetésből Krasznára helyezték. A kastély fennállása idején minden vasárnap és ünnepnap ide gyűltek a falu fiataljai és öregjei. Nyáron leültek a lépcsőkre, a pázsitra, a medence szélére és megtárgyalták a falu problémáit. A magyar fiatalok magyar ruhában, piros pántlikával bekötött hajjal és piros csizmába voltak felöltözve. Télen báránybunda volt rajtuk. A románok is nagyon szépen voltak felöltözve: rakott szoknya, kivarrott blúz, színes katrinca, román kabát díszelgett rajtuk. Olyan volt a kastély udvara és parkja, mint egy virágba borult rét. A fiatalok táncoltak, énekeltek. Sokszor odakerült egy muzsikus, klarinétos és a mulatozás bállá alakult át. Rendszerint össze verekedtek ha a bál közös volt. A gyerekek az öregek és fiatalok között hancúroztak. Az öregek estére hazamentek az állatok fogadására, a fiatalok még ott maradtak mulatozni, szerelmeskedni. Ez a kis kikapcsolódás, összefövés, a kollektív megalakulásával lassan elmaradozott. Az istállót elfoglalta a kollektív. A park fái között megjelentek a széna- és szalmaasztagok, a gyümölcsösbe a cséplőgép. Kivágtak egy csomó fát, ha útjukba volt és a szekerekkel lejárták az egész parkot. A kastély alaksorába juhokat zártak, amely még nem volt probléma. A bajt a rühes borjúk okozták, akik vakaróztak és kiborították a támpilléreket és beszakadt a VIII. osztály. Ekkor a vezetőség elhatározta, hogy lebontják a kastélyt és építenek a helyére egy új iskolát. Bontáskor csak a köveket és a gerendákat tudták kiszedni és felhasználni, de a téglákat, amely forró oltott mész és homok keverékéből készült malterrel volt összerakva, nem lehetett széjjel választani. Emiatt Katonáságot hívtak, aláaknázták és lett egy csomó egybemaradt téglahegy. Miután a kastély nem létezett a parkot felparcellázták és házhelynek osztották szét. Lassan a néptanács minden fát kivágott, a gyümölcsösből szántóföld lett. Csak a kastély temetője népesedett be. Nagyon kár ezért a gyönyörű épületért. Lehetett volna arborétum, tudószanatórium, kórház, öregek otthona, fiataloknak táborhely, iskola, óvoda és még sok minden más. Helyét egy téglahalmaz őrzi. Az országút mellett három előregedett, megtépázott fenyő maradt meg katonai okokból, amelyek még ma is jelként szolgálnak. Ha beszélni tudnának, akkor ezek elmesélnék, hogy mi volt itt hajdanán, hogy milyen híres emberek kocsikáztak ezeken az utakon. Hát ez a csodálatos kastély története.

Köszönet nagymamámnak, az élő forrásnak, hogy elmesélte és megmutatta, hogy hova volt építve ez a gyönyörű épület. Így rajta kívül még néhány ember tudni fogja, hogy volt egy kastély, amely csodálatot, tiszteletet parancsolt az embereknek, vihar esetén a fenyők zúgása félelmet keltett, de megbékélést és nyugalmat is biztosított a fáradt ember számára, aki leült pihenni.

Melléklet

